

REVISTA „SCRIERI AMUSANTE”. DIN BIOGRAFIA PUBLICISTULUI N. A. BOGDAN

Mircea-Cristian GHENGHEA*

Cunoscut îndeobște ca istoric al orașului Iași, Nicolai Andriescu-Bogdan (N. A. Bogdan, după cum obișnuia să semneze) reprezintă, datorită lucrărilor sale științifice, unul din numele de referință pentru toți cercetătorii trecutului acestei urbe. Mai este știut și amintit pentru implicarea sa, alături de Gh. Ghibănescu, Sever Zotta, Orest Tafrali și Mihai Costăchescu, în activitatea Societății istorico-arheologice „Muzeul pentru Iași”, în organizarea Muzeului Municipal din localitate, precum și pentru numeroasele sale articole apărute în periodicele „Arhiva Societății științifice și literare din Iași” și „Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipal din Iași”.

Însă activitatea publicistică a lui N. A. Bogdan este mult mai amplă, fiind desfășurată, timp de mai bine de cinci decenii, pe coordonate diverse – proză, poezie, critică literară, traduceri din literatura universală, istoriografie, dramaturgie, oratorie etc. Dincolo de imaginea mai degrabă sobră și eminentă școlastică impregnată în posteritate, rezultată în primul rând din scrierile sale dedicate trecutului Iașilor, N. A. Bogdan a demonstrat, încă din tinerețe, o vervă și o prolificitate deosebite la diferite paliere tematice din perimetrul publicisticii românești.

N. A. Bogdan a fost, printre altele, întemeietor al unor periodice social-culturale și de divertisment, precum „Scrieri amusante” – 1875-1876, ce constituie și obiectul textului de față, „Cabinetul de lectură” – 1878, „Arta” – 1883-1884 și „Lupta pentru viață” – 1903-1905 (iar nu „Lupta cu viața”, după cum se arată pe vestitul și atât de utilizatul portal Wikipedia¹...). De asemenea, a colaborat la numeroase ziare și reviste din țară, precum „Steaua României” (Iași, 1877-1881), „Familia” (Oradea, 1865-1906), „Liberalul” (Iași, 1880-1888), „Zimbrul” (Iași, 1878-1879, 1883-1884), „Pactul social” (Iași, 1883), „Gazeta gazetarilor” (Botoșani, 1890), „Ecolul Moldovei” (Iași, 1890-1915), „Curierul Balassan” (Iași, 1873-1893), „Evenimentul” (Iași, 1893-1923), „Opinia” (Iași, 1897-1900), „Carmen Sylva” (Iași, 1902-1903), „Cultura Poporului” (Cluj, 1921-1922), „Cele Trei Crișuri” (Oradea-Mare, 1920-1924) etc., dar și la câteva din periodicele europene ale vremii: „L’Université Littéraire”, „La Revue Franco-Italienne”, „Revue Parisienne”, „Revue Forénzienne”² ș.a.

Punctul de început al acestei frumoase și prea puțin cunoscute activități gazetărești se află în anii 1875-1876. Atunci, N. A. Bogdan s-a ocupat de redactarea și publicarea „Scrierilor amusante”, primul periodic pe care l-a întemeiat și de care s-a îngrijit îndeaproape. În cadrul

* Mircea-Cristian Ghenghea, CS III, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de Istorie, Departamentul de Cercetare.

¹ A se vedea adresa https://ro.wikipedia.org/wiki/N._A._Bogdan, accesată în noiembrie 2015.

² Și nu „Revue Firenzienne”, după cum se arată pe același site Wikipedia... – vezi *ibidem*.

activității de cercetare pe care am desfășurat-o în ultima vreme am avut șansa, oarecum nesperată, de a identifica și studia respectivul periodic. Acesta se află, desigur, nu la Iași, ci la București, în fondurile Bibliotecii Academiei Române. Din fericire, se păstrează în condiții încă mulțumitoare...

Foarte puțină lume știe că această publicație are de-a face cu N. A. Bogdan. În literatura de specialitate sunt doar câteva referințe directe cu privire la acest aspect, iar în unele lucrări de istorie a presei nici măcar nu se amintește de existența revistei respective – unul din cele mai recente exemple în acest sens fiind volumul coordonat de Marian Petcu, *Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedie cronologică*, apărut în 2012, la editura Polirom. În alte lucrări este menționat, în calitate de redactor și de proprietar al „Scrierilor amusante”, N.A.-Tudorin sau Nicolae Andryscu-Tudorin. Acesta este, de fapt, un pseudonim al lui N. A. Bogdan, pe care, în mod interesant, nu l-am regăsit în literatura de specialitate, nici măcar în, de altfel, foarte utila lucrare a lui Mihail Straje dedicată pseudonimelor și alonimelor din presa românească³.

„Scrieri amusante” este o revistă umoristică și satirică, apărută sub oblăduirea lui N. A. Bogdan din august 1875 până, probabil, la începutul anului 1876⁴ (în total, opt numere sunt păstrate). Frontispiciul prezintă modificări la aproape toate cele opt numere. La cel dintâi cuprinde, în afara titlului, numele redactorului publicației și datele de identificare statistică și calendaristică. Titlul și subtitlul, așa cum apar pe frontispiciu, sunt: „Scrieri amusante. Umoristice Populare Literare Satirice Critice Teatrale & &”. De la numărul al doilea dispar elementele de identificare calendaristică⁵. În subsolul ultimei pagini a numărului al doilea este menționat și un girant (foarte probabil un nume inventat, în spiritul publicației): „Gerante: Pavel Cocoșescu”. La numărul al treilea, în una din casetele inserate în cadrul frontispiciului, este menționat un nou girant: „Geranta Responsabilă Bella-Frosa”. La numărul al cincilea, titlul și subtitlul se prezintă astfel: „Scrieri amusante. Literare, Teatrale, Populare, Umoristice, Critice, Satirice, etc. Foae pentru toate domnișoarele”. De la numărul al șaptelea se produce modificarea titlului revistei în „Curierul d’amor (*Succesor Scrierilor Amusante*)”. Subtitlul: „Foliolă literară”.

Numerele revistei „Scrieri amusante” / „Curierul d’amor” au fost ulterior adunate într-un volum apărut la Iași, în 1876, tipărit la „Imprimeria D. Gheorghiu”, după cum se arată pe prima copertă. În exemplarul pe care l-am găsit la Biblioteca Academiei din București, numărul al șaselea este inclus cu copertele proprii, iar pe prima dintre acestea este menționat numele stabilimentului care a asigurat tipărirea, tipolitografia F. Muldberg et Co („Tipo-Lit. F. Muldberg et. Co”). Numerele șapte și opt au și câte un supliment (*Suplement la foaea „Curierul d’amor” nr. 7, respectiv Suplement la foaea „Curierul d’amor” nr. 8*).

³ Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973.

⁴ Vezi *Publicațiunile periodice românești (ziare, reviste, gazete)*. Descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu. Cu o introducere de Ion Bianu, bibliotecarul Academiei Române. Tom I. Catalog alfabetic 1820-1916, București, Leipzig, Viena, 1913, p. 661.

⁵ *Ibidem*: „8 numere, dintre cari numai primul cu dată”.

Formatul revistei (conform dimensiunilor exemplarului identificat în fondurile Bibliotecii Academiei Române de la București)⁶: 23 x 15 cm. Formatul suplimentelor: 32 x 22,5 cm.

Materialele din revistă sunt, în general, ne semnate, însă majoritatea, dacă nu chiar toate, au fost redactate de către N. A. Bogdan. Dintre semnăturile care apar menționăm: Lord Mofting⁷, N. A.-Tudorin⁸, B.F.⁹, C. B.¹⁰, L. M.¹¹, Helena¹², P. C. St¹³.

După cum indică și numele, „Scrieri amuzante” / „Curierul d’amor” reprezintă o publicație dedicată segmentului de divertisment, de loisir, cu o evidentă aplecare către sexul frumos. În paginile revistei au fost publicate diverse nuvele, satire, calambururi, ghicitori și fabule, ba chiar și un rebus (în numărul al optulea). Funcția distractivă, amuzantă a acestora este evidentă.

Deși orientată către perimetrul divertismentului, la o analiză ceva mai atentă pot fi identificate unele accente critice și trimiteri la realitățile sociale și politice ale vremii (un exemplu ar fi schița *Domnul Scie-tot. Sau omul politico*¹⁴, din chiar primul număr al revistei, în care sunt atinse și unele tare ale sistemului de învățământ de atunci: „Foiță verde de ciot, / Eu sunt Domnul Scie-tot / Sunt un mare învățat / Din Bruxel licențiat / Pe-s’tot locul eu am fost, / Și nu sunt un lucru prost”). Sunt publicate și diverse creații lirice cu caracter istoric și patriotic, precum *Doi Panduri Români Din Timpul Domnilor Fanarioși*¹⁵ sau *Moartea lui Cesar*¹⁶.

Beletristica prezentă în paginile publicației este una facilă, respectând ideea de divertisment și de lejeritate. Nici creațiile lirice nu ies neapărat în evidență; unele din versurile inserate atrag, însă, în mod inevitabil atenția. Un exemplu ar putea fi reprezentat de un anunț inserat în ultimul număr al publicației; intitulat *Avis bețivilor*¹⁷ și având subtitlul *Silogism latin*, acesta sună astfel:

„Qui bene bibit,
Bene dormit,
Qui bene dormit, non cogitat malum,
Qui non cogitat malum,
Non peccat in Deum,
Qui non peccat in Deum, salvus erit,

„Cine bea bine,
Doarme bine,
Cine doarme bine, nu cugetă rău
Cine nu cugetă rău,
Nu greșește lui Dumnezeu,
Cine nu greșește, este salvat,

⁶ Dimensiunile indicate de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu sunt de 25 x 16 cm – vezi *ibidem*.

⁷ Lord Mofting, *Legenda țafei Cărnof*, în „Scrieri amuzante”, nr. 2, [1875], p. 20-21.

⁸ N. A.-Tudorin, *O babă înamorată*, în *Suplement la foaea „Curierul d’amor”* nr. 7, [1876], p. 1; idem, *Moartea lui Cesar*, în *Suplement la Foaea „Curierul d’amor”* nr. 8, [1876], p. 1.

⁹ B. F., *Trei zile nocturne*, în „Scrieri amuzante”, nr. 3, [1875], p. 33-38, și în nr. 5, [1875], p. 65-68.

¹⁰ C. B., *Un viagiu la Sculeni*, în „Scrieri amuzante”, nr. 2, [1875], p. 24-30, și în nr. 3, [1875], p. 42-47.

¹¹ L. M., *Sisina sau jocul unei feste*, în „Scrieri amuzante”, nr. 6, 1876, p. 81-89, și în nr. 7, [1876], p. 97-104.

¹² Helena, *Pe mormântul Iubitului meu*, în „Scrieri amuzante”, nr. 8, [1876], p. 107.

¹³ P. C. St., *La Maria*, în „Scrieri amuzante”, nr. 8, [1876], p. 112.

¹⁴ *Domnul Scie-tot. Sau omul politico*, în „Scrieri amuzante”, nr. 1, august 1875, p. 1-6.

¹⁵ *Doi Panduri Români Din Timpul Domnilor Fanarioși*, în „Scrieri amuzante”, nr. 1, august 1875, p. 8-13.

¹⁶ N.A.-Tudorin, *Moartea lui Cesar*, în *Suplement la Foaea „Curierul d’amor”* nr. 8, [1876], p. 1.

¹⁷ *Avis bețivilor (Silogism latin)*, în „Curierul d’amor”, nr. 8, [1876], p. 111.

*Qui salvus erit, in coelum erit,
Ergo, qui bene bibit,
In coelum erit”.*

*Cine-i salvat, în cer i-așezat,
Așadar, cine bea bine,
În ceruri, cu grabă vine”.*

Cel puțin până în primii ani ai veacului al XX-lea, N. A. Bogdan era cunoscut și apreciat în primul rând pentru talentul său literar și publicistic și mai puțin pentru contribuțiile din domeniul istoriei, fapt dovedit, printre altele, și de un număr din prestigioasa revistă „Familia” din Oradea, a cărei redacție îl caracteriza drept „diligentul nostru colaborator” și insera, în paginile sale, o listă de 31 de „piese originale”¹⁸ (poeme, cântonete, vodeviluri, drame, operete, librete de operă) realizate de acesta.

Prin intermediul acestui text am încercat să evidențiem câteva aspecte mai puțin știute din biografia de publicist a lui Nicolai Andriescu-Bogdan, pornind de la ceea ce poate fi considerată drept norocoasa identificare a primului periodic pe care l-a înființat, „Scrieri amusante”. În viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat nu poate fi decât foarte utilă continuarea activității de cercetare în vederea precizării reperelor publicistice ale acestui nume important pentru memoria istorică a Iașilor.

Moartea lui Cesar

I

*Într-o subterană, neagră-ntunecoasă,
Șese zeci de oameni, șed lângă o masă,
Ochii lor sunt aprigi, de foc vărsători,
Resemați de masă, stau ascultători,
Dar d-odată unul, d-ei se ridică,
Cu nume de Brutus, ș-astfel cuvânta:
„O voi fii ai Romei, cari pe ea serviți,
Cât timp voi vreți încă, ca să tot robiți
Unui rege care, prin superb capriciu
Prin ilusii rele, înfundate-n viciu
Vrea să ne doboare, prin asprimea-i crudă
Vrea să vă ia totul, în a voastră ciudă
Casă și femeea, calul chiar și arma,
Și să vă robiască, făr' să-și dee sama,
E destul acum, de când suferim,
E destul acum, de când, tot robim,
Deci noi toți ca unul, azi să ne sculăm.
Și lui Cesar crudul, sângele să-i bem”.*
*Astea de-abea zise, și toți deodată,
Se scoală-n picioare „Spada toți să-și scotă”*

¹⁸ Vezi rubrica *Literatură și arte*, în „Familia”, anul XXV, nr. 28, 9/21 iulie 1889, p. 333.

*Brutus le comandă, ei l-au ascultat,
Și pe dânsa, dânșii credinț-a[u] jurat*

II

*Trompetele răsună, lumea e voioasă,
Mic cu mare cântă, imnele pioase,
Mulțumind cu iubire, bunului creator,
Pentru mila-i ce-are, pentru-al lui popor.
În sala cea mare, numită Pompei,
Vine-mpărăția, cu suita ei.
Vine de s-așază vechiul senator,
Pe lângă Cesarul, lor Imperator,
Ș-aștel îi vorbește „O! mare-mpărate,
Țara încă are, prea multe pacate,
Năvălesc Pirații, pradă și jupoae,
Dacii, Galii, Germanii, earăși ne despoae,
Toată ziua luptăm, dară e în van,
Căci ne doboresce, falnicul dușman”
Tunci Cesar se scoală, ca un leu focat,
Și din voacea-i foarte, astfel a timbrat,
„Voi, urmași lui Romul, bravi fii ai Romei,
Nu știți că Romanii, nu sunt niște miei,
Ca să la se țara, a o sfâșia,
Dușmanul (cel care) vrea a ne subjuga,
Sute de resboae, voi ați suportat,
Și calei în toate, voi ați triumfat
Dar încă d-aceștia, niște hoți de mare
Să vă temeți astfel, ca de o grandoare
Nu, ... pe ei în grabă, îi vom birui,
Cel puțin oleacă, dar ne vom sili,
Vremea nu-i perdută, la arme voi frați
Urmă nu rămâe, din acei Pirați,
La cincisprece marte, marșul va suna,
Și noi vom purcede, spre a ne lupta”.*

III

*Cincisprezece Marte, iată c-a sosit,
Cezare pe tronul-i, șede pe gândit,
Iar împrejurul-i, șese zeci de inși,
Ca leii la față, cu toții aprinși,*

Stau gata să dee, ultimul semnal,
 Pentru a[l] lui Cesar, moment mult fatal,
 Tunci deodată Casiu, Cap conspirator,
 La el se repede, cu un grav teror,
 Pumnalul redică... Cesar e lovit,
 Dară bravul Cesar, puțin a simțit,
 Sabia sa scoate, să s-apere vrea,
 Dar d-odată Brutus naint' se ivea,
 (Fiul ce-adoptase acest imperat,
 Acum pumnalul, spr-el a ridicat,
 Și manta peste față-și, îndat-o asvârli,
 Iar conjurați-atunci, văzând că s-a lăsat.
 Două zeci trei pumnale, în el a împlântat
 Cesar pica alături, cu statuia Pompei
 Și sufletul espira, pe Pedestalul ei.

IV

Afară Popolul, mereu aștepta,
 Pe Cesar să easă, ordin să le dea,
 Mult ei așteptară, nimic n-auzea,
 Tunci mai mulți înțară pentru a vedea
 Ce se întâmplase, dară deodat'
 Conjurații ese, și le-a anunțat,
 „De Cesar scăparăți ce cu tiranie
 Vrea să vă conducă la neagra robie”
 Populul aude inima-și rescoală
 Și pe conjurați, ai prind ca pe fiară,
 Și-astfel le cuvânta, „Voi ucigători,
 C-ați ucis, al țerii dulce viitor,
 Nu vrem să răsplătim, cum voi ați făcut
 Zeul va da vouă, dup-a lui știut”
 Conjurații eșiră, din popul afară
 În mii de blăstăme, în tot felul d-ocară
 Ear popul plânse, mult și-ndelungat
 Pe-acest Viteas mare, Mare împărat,

V

Într-un loc de noapte, negru-ntunecat,
 Un om lângă stâncă, sta ingenuncheat,
 Barba-i e albită, fruntea încrețită,

Genele-i închise, puterea slăbită,
 Iar din ochii sarbezi, un râu de lacrimi,
 Curg, iar din peptu-i ies mii de suspine
 Plânge el totuna și-astfel cuvintează
 „Trimite mai grabnic, Doamne-a morții rază”
 Astea de-abea zise, și-un fulger d-odată,
 Apăru nainte-i, și-o flacără lată,
 Din el mai rămase, d-el s-apropie
 „O! tu fiu netrebnic,” îi zice-atunci e[a]
 „Ce ți-ai dat numirea de un Paricid
 „Să nu mori pân-altul, nu te va ucide”
 Tunci Brutus se scoală, căci chiar el era,
 Și simte c-o nou, muncă-i pregătea,
 De-atunci multă vreme, mereu alergă,
 Pân ce-n pept pumnalul, i se împlântă,
 Câtă vreme încă, el mai vețui
 Un ce, parcă-i șopti: „**Tu quoque fili mi**”.

N.A.-Tudorin.

[Suplement la Foaea „Curierul d'amor” nr. 8, [1876], p. 1]

Magazine „Scrieri amuzante”. From the biography of publicist N. A. Bogdan (Abstract)

N. A. Bogdan (1858-1939) is known as the author of a monumental illustrated history of the city of Iași (1913) and as one of the supporters of the establishment of the Municipal Museum in the old capital of Moldavia. He was an officer of the Population Registrar's at the Iași City Hall, general secretary of the Mayor's Office, and first mayor's aid. However, N. A. Bogdan's journalistic activity is much broader and has been deployed for more than five decades on various coordinates - prose, poetry, literary criticism, translations from world literature, historiography, dramaturgy. N. A. Bogdan was, among other things, the founder of social-cultural and entertainment periodicals, such as "Scrieri amuzante" - 1875-1876, which is also the subject of this text. After a number of printed copies, the publication continued under the name of "Curierul d'amor". In the pages of the magazine there were published various short stories, satires, quibbles, riddles and fables. Their entertaining, funny function, is obvious. Still, some critical accents and references to the social and political realities of the times can also be identified.

Keywords: N.A. Bogdan, pseudonym N.A. Tudorin, Iasi, publishing, "Curierul d'amor", satire, divertiment